

Min far Laurits Pedersen

Publikation nr. 43. 2013

Ejby Kommunes
Lokalhistoriske Arkiv

ISSN 0901-4020

Forsidebillede: Laurits Pedersen

Redaktion: Søren Skov (ansvarshavende)

Layout: Kim gammelgaard

Tryk: MV-Tryk A/S, Middelfart

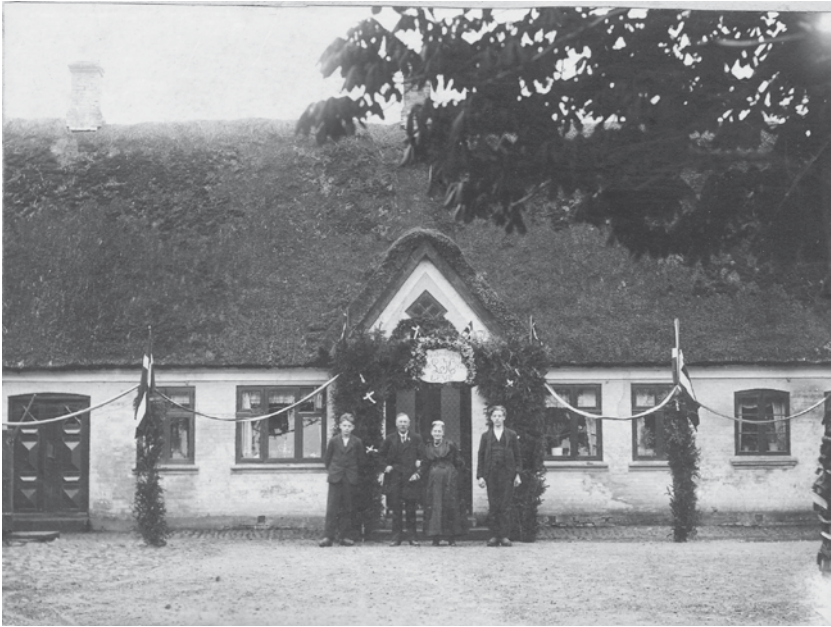
Udgivet af: Ejby Kommunes Lokalhistoriske Arkiv og

Støtteforeningen for Ejby Kommunes Lokalhistoriske Arkiv

Oplag: 500 stk.

MIN FAR LAURITS PEDERSEN

I udkanten af Harndrup, på den vej der i dag hedder Skovvej, ligger den gamle gård ”Dalagergaard”, bygget i 1881. Det var her min far blev født den 8. februar 1907. Han blev døbt i Harndrup Kirke den 27. marts samme år og fik navnene Peter Lauritz Pedersen. Han brugte som fornavn Laurits, idet han havde ændret z til s.

Sølvbryllup på Dalagergård 27. 5. 1923

Når jeg mindes far, ser jeg ham spille på sin tværfløjte, eller syngende ved sit arbejde. Sang og musik var to vigtige ting for ham sammen med det daglige arbejde. Han havde det heller ikke fra fremmede, både hans far og mor, der begge havde været på højskole som unge, henholdsvis Lumby og Vringsted Højskole, fyldte hjemmet på Dalagergaard med sang og musik.

Min farfar, Lars Henrik Pedersen, var født på ”Brobjerg” i Harndrup den 20. sept. 1859, men flyttede i 1866 med sine forældre til Marienlyst (nu Brunhøj) i Fyllested. Min farmor, Karen, født Larsen, levede på gården ”Eskemosegaard” i Jordløse, indtil hun var 12 år. Herefter flyttede familien til Stupdrup ved Kolding, muligvis pga. landbrugskrisen i 1880’erne, der tvang mange bønder til at forlade deres gårde. Farmor var født den 2. juli 1867.

Fars forældre Karen og Lars mødte hinanden i Brenderup, Om det møde fortalte min far følgende: ”At spille komedie havde far vældig lyst til og i vinteren 1896 opførte diletanter i Brenderup skuespillet ”Nye tider” af Zakarias Nielsen. I sin rolle skulle far bl. a. gå op på en talerstol og fortælle om de nye tider, som var på vej. Nede i salen sad min mor sammen med en veninde. Mor var husjomfru på Kærsgaard. Til veninden sagde hun pludselig, da hun så far på talerstolen: ”Ham vil jeg have til mand”. Og sådan blev det. Den 27. maj 1898 blev Karen og Lars gift i Brenderup Kirke og forinden havde de købt Dalagergaard, og flyttede til Harndrup.

På Marienlyst i Fyllested var der tre sønner og en datter. Den ældste var min farfar Lars, så var der Rasmus, Jens og Ane Kirstine. Det blev Rasmus, der overtog fødegården i 1905 og de andre tre søskende fik hver 16.000 Kr.

På Dalagergaard voksede min far op som den yngste af tre brødre. Theodor, den ældste blev født år 1900, Sigfred 1903 og far 1907.

Min far fortalte af og til om sin barndom på Dalagergaard. Det første han kunne huske var, da de byggede den nordvestfynske jernbane, som blev åbnet i 1911. Fra køkkenvinduet på gården kunne de hver dag se toget køre forbi. Afstanden til banelinien var kun et par hundrede meter. Far var da fire år.

Som tidligere fortalt blev der næsten hver dag tid til lidt musik. Min farmor spillede på citar og sang til. Farfars instrument var violinen og Theodor og Sigfred havde fået hver en violin. Nu ville min far også spille på et rigtig instrument. Hidtil havde han trommet på sin morfars tobaksdåse med et par hjemmelavede trommestikkere. Han fik først en lille tromme med rigtig skind og senere en blikfløjte med seks huller, og der blev øvet flittigt, og det var der en grund til. Ved det årlige julebal for børnene i forsamlingshuset, da mødtes landsbyspillemændene. Det var foruden min farfar, Lars Pedersen, den gamle træskomand, Lars Nellerod og hjulmand Jørgen Christian Nielsen (violinisten Carl Niensens farfar) De tre brødre fra Dalagergaard fik lov til at være med, så snart de var dygtige nok.

I Stengrotten 1912. Laurits med trommen (4 år).

Min fars lille blikfløjte blev ret hurtig udskiftet med en tværføjte af Ibenholt. Den havde kun een klap, så det var ikke helt tilfredsstillende. Men en dag, på vej hjem fra skole, skulle far købe ind i brugsen for sin mor. Da spurgte førstekommiss Ejner Rasmussen ham, om han ikke kunne bruge en stor fløjte. Han skulle få den billigt for 20 kr. Far fik den med hjem og begyndte straks at øve sig. Hans far sov til middag og da der skulle kaldes, gjorde min far det ved at spille, ”I alle de riger og lande”.

Laurits blev konfirmeret i 1914

Et smil bredte sig på hans fars ansigt, og far fik de 20 kr.

I 1919 begyndte far at få musikundervisning. Både Theodor og Sigfred gik til Fjellerup, hvor de lærte at spille violin hos pastor Prætorius' datter, der havde fået undervisning på Det Kongelige danske Musikkonservatorium. Far, der hellere ville spille på fløjte, gik de 8 kilometer til Brenderup Gæstgivergård, hvor musikdirektør Staal fra Bogense kom og underviste den 12-årige i værelse nr. 12. En dag skete det, at proprietær Simonsen, Holsegård stod og lyttede udenfor. Da far kom ud, sagde han til

ham: ”Bliv ved med det, så kan du måske engang komme til at spille i Nordvestfyns Privatorkester.” Hvem kunne dengang vide, at den samme dreng blev orkestrets formand i 45 år. Efterhånden blev far så dygtig, at han sammen med andre unge spillede forskellige steder for at tjene lidt lommepenge. Det var sammen med broderen Theodor, maleren Peder Hansen og Julie Christensen fra Vestfyns Humlemagasin. Det gav ikke den store indtægt. Jeg husker far fortalte, at de en aften spillede i Hårslev fra kl. 20 til kl. 3, fik hver 13 kr. men syntes det var et kæmpehonorar. Senere vil jeg igen komme ind på, hvor meget musik betød for min far. Men endnu en ting fra barneårene skal med her.

Lars Madsen

Det er om den gamle morfar, Lars Madsen, som betød meget for de tre brødre. Han var født på Eskemosegaard i Jordløse den 2. november 1827 på den gård, som han senere overtog. På sine gamle dage flyttede han til Harndrup og boede på Dalagergaard indtil sin død den 6. april 1920. Han var en vældig god fortæller. Han havde deltaget i krigen 1848–49–50, var med i slaget ved Isted og et brev fra den tid er bevaret og findes i Jordløse Lokalhistorisk Arkiv:

Slesvig d. 10. August 1850

Kære Forældre og Søkende.

Da Tiden nærmer sig, kan jeg ikke opsætte min Skrivelse til Eder, hvorved jeg vil lade Eder vide, at jeg er Gud være lovet, ved Helbred og Sundhed, og efter Omstændighederne har det godt, og har haft det siden Slaget. Og I kan tro kjære Forældre, jeg glemmer aldrig den dag, ej heller Isted Hede, og jeg tænkte mig noget om, da Kuglerne begyndte at synge om vore Øre. Om Morgenen Kl. 2 trak vi vores kæde ud og Kl. 2 1/2 begyndte de at fyre på os, og så drev vi dem gennem en Skov, men saamåtte vi retirere tilbage i den samme Stilling, som vi havde om Morgenen og I kan tro der faldt mange brave Kammerater, men saa fik vi Forstærkning, saa kan I tro, de fik deres rigtige Knæk. Saa drev vi dem gennem Slesvig, og vore Patrolier havde været i Rendsborg paa een Mil nær og vi har faaet et af deres Batterier, saa vi haaber ikke de kan udholde ret længe. Alle vore Heste blev skudt og Kaptajnen taget til fange.

Nu vil jeg afbryde min ringe Skrivelse med det Ønske, at vi med Glædemaa samles med sunde og uskadte Lemmer om ikke paa det jordiske. Saa haaber jeg vi engang maa samles ved hin side i det Evige. Da jeg ønskede dog gerne, at tale med Eder, men det er mig umuligt. Jeg haaber dog ikke vi kommer i Slag mere.

Lev nu stædse vel. Det ønskes af mig Eders fraværende søn.

Lars Madsen.

Lars Madsens ønsker i brevet gik i opfyldelse, idet han kom hjem til Jordløse igen, overtog fødegården, stiftede familie og fik et langt liv.

Ja, der kunne fortælles meget mere om min oldefar, Lars Madsen, f. eks. fik han som erkendtlighed for sin deltagelse i tre års krigen

veteranpenge, 100 kr. om året fra staten og da han fyldte 90 fik han brev fra Kongehuset med Christian den X personlige underskrift. Meget naturligt, at de tre brødre syntes det var en oplevelse, når deres gamle morfar begyndte at fortælle. Han gik heller ikke af vejen for at synge for drengene. Han kunne så mange gamle viser udenad.

Efterhånden som brødrene fyldte syv år, kom de i skole i Harndrup hos lærer Juul Andersen, Thorvald Petersen og lærerinde Clara Jensen. Sigfred fik desuden sprogundervisning i engelsk og tysk i Fjellerup Præstegård hos pastor Prætorius' tre døtre, og kom på realskole i Brenderup, da han var blevet konfirmeret. En dag spurgte min far, om ikke han også måtte komme på realskole, men da svarede hans far: ”Laurits, man behøver ikke at studere, for at blive bonde.” Så var det afgjort. Det blev derfor kun til syv års skolegang for Theodor og min far. Og så var det endda kun hver anden dag, de gik i skole dengang.

Tidlig blev de vænnet til at hjælpe til derhjemme. Fra de var 10–11 år blev de sendt ud i marken for at flytte køerne. Og der skulle malkes og i høstens travle tid var der god brug for drengenes hjælp, da alle neg blev bundet i hånden. De havde endnu ikke selvbinder på gården. Når rugen skulle tærskes, og halmen laves til langhalm til at tække tagene med, skete det med plejle. Der var heller ikke endnu elektrisk lys og kraft. Som drivkraft til tærskemaskinen var der på Dalagergaard, som på mange andre gårde på den tid, en hestegang. Fra min far ved jeg, at det var et ensformigt arbejde, at trække hesten rundt time efter time.

Det år min far fyldte 14 år, skulle Theodor ind som soldat. Sigfred tog hver dag til realskolen i Brenderup og min far sluttede skolegangen i Harndrup. Så nu var han karl på gården.

En aften i 1925 var far i Harndrup forsamlingshus, for at høre et foredrag om frugtavl af konsulent Munkegaard fra Odense. Det var så interessant, at min far talte med konsulenten efter foredraget, og det

resulterede i, at far blev tilbudt at komme til Odense og blive elev i frugtplantagen. Der begyndte min far den 15. marts. Frugtplantagen ejedes af de fynske husmandsforeninger og Munkegaard var deres konsulent. Der var foruden min far to karle. Plantagen lå lige op til den gamle husmandsskole i Tarup, hvor de tre unge mænd boede og spiste.

Husmandsskolen 1925

Den 3. maj kom 93 unge piger til skolen, sommerens elever. De dansede bl. a. folkedans to gange om ugen, hvor min far leverede musikken. Den sommer fik far musikundervisning hos en dygtig fløjtenist, Marius Hansen, som spillede i teaterorkestret.

Da sommeren 1925 gik på hæld, overvejede far, om han skulle tilbage til Dalagergaard eller prøve noget andet. Der var ingen arbejde til de unge mennesker i plantagen om vinteren. Men inden han fik taget en beslutning, kom forstander Jacob E. Lange og spurgte far, om han ikke kunne tænke sig at blive elev på skolen om vinteren. Min far ville godt tjene lidt flere penge før han tænkte på et skoleophold. Men forstanderen gav min far et tilbud: ”Hvis du passer vores bibliotek i

vinter, så får du skoleopholdet til halv pris.” Og så tilføjede han: ”Vi kan jo ikke undvære dig og din musik. Mine drenge, Jens Jacob og Knud Morten (senere professor Morten Lange) kan heller ikke undvære dig, Laurits.”

Det var et fristende tilbud, som min far tog imod og det blev en interessant og begivenhedsrig vinter.

Da skoleåret var ved at slutte, kom der en forespørgsel fra landbrugsministeriet, om der blandt skolens elever var nogle der kunne tænke sig, at rejse til Finland på et tre måneders ophold for at lære finske landmænd at dyrke roer. Far syntes det lød spændende, men tænkte på sin bror Theodor, der kun havde været hjemmefra som soldat. Far spurgte forstanderen, om han måtte udfylde ansøgningsskemaet med sin brors navn. Han var jo landmand og ville sikkert gerne have den oplevelse. Det fik han lov til, og spændt var far, da han tog hjem til Dalagergaard, for at snakke med sin bror. Naturligvis blev han glad og det blev tre uforglemmelige måneder i Finland.

Da Theodor sad oppe i landet mod nord, har han måske nok haft en lille smule hjemve. I hvert fald skriver han et digt der lyder sådan.

*I Suomis store skove
ved ensom strand ved klippekyst,
jeg stirred over søens vove,
og følte længsel i mit bryst.*

*Var det vel fossens vilde brusen,
når elvens vand blev suget rundt,
mon det var skovens bløde susen?
Når vinden tog i grenebundt,*

Det var naturens vilde datter,

*når ekko omkring mig klang.
Hun holdt mig fangen med sin latter,
og jeg var dog en fremmed mand.*

*O drag herved fra dystre skove
og mød mig her ved stenet strand,
så for vi over salten vove
til Danas fagre sletteland.*

*Kom med mig ud i lune lunde,
Hvor alt er stille, alt er tyst
Når dagens sangfugl atter blunde
Og drømmer sødt om dagens dyst.*

Theodor i vinduet på Dalagergård, ca. 1937

Det blev til flere digte fra Finland, og Theodor kunne også sætte dejlige melodier til sine digte. Sigfred var dog den af brødrene, der nåede længst, når det drejer sig om poesi. Hvem kender ikke hans viser ”Nu går våren gennem Nyhavn”, ”Katinka”, ”Jeg plukker fløjlsgræs” og mange flere?

Laurits fatter pennen

Men også min far havde en poetisk åre. Utallige er de lejlighedssange han har skrevet i årenes løb. Til enhver familiefest var der en sang fra far, men også fremmede kom til ham og spurgte, om han ikke lige kunne hjælpe med en bryllups eller konfirmationssang og far sagde aldrig nej. Han havde så let ved det. Også en julehilsen eller et kort ved en gave, blev næsten altid skrevet på rim. Jeg husker som barn, at min mor ønskede sig en pelskrave, en rød ræv. Den fik hun en juleaften med følgende vers fra far:

Du ved at hærlighed gør blind,

derfor jeg købte dette skind.

Jeg håber kraven den er ret,

den ellers byttes kan så let.

USA den gjorde gavn,

og Mose – Korsræve er dens navn.

Den står godt til din mørke dragt,

om Kålsen på dig, det bliver pragt.

Kos Bindslev frem min pung jeg drog,

men ah, det ikke spor forsløg.

I tegnebogen svandt det slemst,

Dog også det er nu snart glemt

thi gaven er jo kun til dig,

fra både børnene og mig.

Laurits

Da far kom op i årene, skrev han en del prologer til forskellige festlige lejligheder. For eksempel da Indslev Skakklub havde 40 års jubilæum den 30. september 1989, da skrev han:

Jeg siger tak, fordi jeg som gæst,

er med til denne dejlige fest.

I mine unge dage spillede også jeg lidt skak,

I siger jo nok, så husker han ikke et hak,

men jeg ved da endnu, hvordan brikkerne skal stå

og har da også en mening om, hvordan de må gå.

Kongen og dronningen er de fornemmeste, ved I nok

de skal føre sig anstændigt, må ikke gå amok

Kongen går til alle sider, men kun et skridt ad gangen,

han skal helst sig gemme, men ikke holdes fangen.

Ligeberettigelse kendes ikke i dette spil

for dronningen må gå ligeså langt hun vil

og det har hun måttet altid, så vidt jeg forstår.

så det kan ikke skyldes et nyligt afholdt kvinde år.

Når løberne går frem, er det altid på skrå

de går på hver sin farve, må I endelig forstå.

Løberne kan skam ikke klage,

for de må gå både frem og tilbage.

Springerne de er ikke så sarte,

jeg vil tillade mig at sige, de er lidt aparte.
De går efter deres egen viden
to skridt frem og et til siden.
De kan godt være lidt lumske at spille med,
når de sådan krydser sig af sted.
Tårnene de går lige frem, roligt og stødt.
Jeg tror ikke de vil drømme om at gå over for rødt.
Bønderne er mange, men også de små
og det er kun et enkelt skridt de må gå.
Ja. første gang må de skam godt tage to;
Men ellers holder de sig som regel i ro,
Kan bønderne være heldige, at komme op bag fjendens port,
så har de en mulighed for at blive noget stort.
Af dronninger er der på den måde opstået flere,
selvom dronninger skal passe på sit rygte med mere.
Er man galant ”Madame” man siger.
men det er nu nærmest en form for smiger.
Bli’r der derimod sagt skak, så er kongen i fare,
og så må han straks situationen klare.
Han skulle jo nødig gå hen at blive mat,
ja så er det sket, ja, så er det nat.
Også på anden måde kan spillet blive forbi
det er når begge bli’r enige om remis.
Og når man er ude at skak turnere,
så er der også noget der hedder at rokere.
Ja, således kunne jeg såmænd fortsætte længe
Men i småting skal man ikke sig hænge.
Jeg ønsker tillykke med tiden der er gået.
Og med alle de pokaler og klø i har fået.
Jeg håber for jer i tiden vi går ind,
at I vil tabe og vinde med samme sind.

Da min far hen på foråret 1926 kom hjem fra husmandsskolen hørte han, at Bolette og Niels Andersen havde købt Brobjerggaard, hvortil de flyttede med deres børn, Magda (f. 1903) Sørine (f. 1908) og Knud (f. 1912). Knud blev konfirmeret det år, og far serverede ved festen. Da

fik han øje på den yngste datter Sørine, som blev kaldt Ine og tre år senere, den 2. maj 1929, da Magda blev gift med Johannes Andersen fra Harndrupgaard, da blev far og mor ringforlovede.

Min far og mor på Brobjerg 1929. Mor foran i midten, far bagerst til højre

Året efter den 30. okt. 1930 blev de gift i Harndrup Kirke. Kort forinden havde de købt ”Juelsminde”, som ligger på hjørnet, hvor Juelsmindevej møder Altonavej. Det var min mors far, Niels Andersen, der solgte plantagen til dem for 30.000,00 kr.

Der var 5 tønder land frugtplantage, men det var en noget usikker levevej på det tidspunkt. Priserne på frugt i trediverne var ikke særlig gode. Hele frugthandelen var dårlig organiseret. Mange arbejdsløse var der også i de år og for landbruget var det krisetid, så købekraften var ikke stor.

Frugtplantagen havde ca. 1600 frugttræer med op imod 80 forskellige sorter. Det var min mors far, Niels Andersen, der havde lavet alle

træerne. Det var hans hobby at pøde og lave nye sorter. Men min far fik ret hurtigt det store antal reduceret til ca. 30. I maj måned var det hvert år et utrolig smukt syn, når alle træerne stod i fuldt flor, og så i august startede æblehøsten med de lyse Transparente Blanche og så gik det slag i slag til ind i september med de ildrøde skovfogedæbler og Pigeoner, de gule Filippa'er, Graasten'er, Guldborgæbler og Pederstrup for at slutte i oktober med Signe Tillisch, de aflange Flaskeæbler, Bodil Neergaard, Belle de Boskoop og flere andre. Men også de mange flotte pæretræer i haven var fars stolthed. Den saftige og velsmagende spisepære Colore de Jueliet, de store Clapps Favorite og Fundante, Grev Moltke og den engelske Williams Duchess og flere andre.

Juelsminde, ca. 1939.

I 1931 købte min far og mor en 3/4 ton. varebil. De ville prøve at sælge frugt i Odense. Det var på Sortebrødre torv, hvor de handlende kom og købte varer til deres forretninger. Senere tog de også til torvet i både Assens og Vejle.

Min fars kørefærdighed var nok ikke den bedste til at begynde med. Han fik 5 timers kørelære. Der var jo ikke mange biler i Harndrup, hvor han aflagde prøve, men at køre i Odense var noget andet. Da havde han da også et lille uheld, som han fortalte om. Det var i Kongensgade, Vestergade krydset, der holdt en sporvogn ved stoppestedet. Far mente sagtens han kunne nå forbi, inden den startede. ”Men pludselig kom den lige imod mig” sagde far, ”og jeg måtte tage et ordentlig sving, hvorved jeg ramte en cyklist.” Det var en murersvend, som heldigvis ikke var kommet noget til, men hans cykels baghjul havde fået et klem. Far trak straks en femkroneseddel op af tegnebogen og et stort smil bredte sig på den unge mands ansigt og han sagde: ” For de penge kan jeg få mig et nyt hjul og penge tilovers.” Priserne var humane dengang og det var murersvenden for resten også, var min fars bemærkning.

I efteråret 1932 skrev fars bror, Sigfred, fra København, at han havde et par gode kunstner venner, der var flyttet til Fyn. De boede på Kællingbjerg og var blevet lovet, at der var grønsager i haven, som de kunne leve af i efteråret. Det eneste de kunne finde, var peberrod og penge havde de ikke mange af. Derfor spurgte Sigfred om ikke far og mor havde lyst til at tage over og besøge dem og så skulle de helst have en madkurv med. Det unge par var Hans Scherfig og han kone malerinden Elisabeth Karlinsky. Far og mor besøgte dem en søndag og de tog dem med hjem til Juelsminde. Der var jo frugt der skulle plukkes, det kunne de hjælpe til med for kost og logi. De boede også en del på Dalagergaard, hvor der var nok at lave. Det efterår malede Elisabeth Karlinsky et maleri af broderen Theodor og et af min mor. Om det billede sagde min mor, at det kun blev til et brystbillede, fordi hun ventede mig. Det var ikke passende på den tid, med en gravid kvinde på et maleri. I januar blev jeg født en rigtig vinterdag, hvor min far måtte spænde hesten for kanen og køre over markerne til Brenderup, for at hente Jordemor fru Petersen. Jeg blev døbt Benny Rigmor Pedersen. Provst Laursen, Fjellerup var ikke begejstret for navnet Benny, ville ikke døbe mig det navn, med mindre min far kunne nævne et ordentligt kvindemenneske med samme navn. Det kunne min far: ”Kammerherreinden på Erholm hedder Benny

Sederfeldt de Simonsen,” sagde han. Så var den sag i orden. Mange år senere er det navn blevet et drengenavn og jeg har fået fornavnet Bennie.

I 1936 fik jeg en lillebror og han fik navnene Jens Arne Pedersen, I dag er han pensioneret lektor fra Aarhus Universitet.

I 1938 havde far og mor på Juelsminde en meget stor æblehøst. Plantagen var blevet lidt større, idet de havde købt 4,5 tønde land mod syd fra Hamborggaarden. Her blev plantet nye æblesorter og blommetræer. Samtidig blev der i de år, rundt om på Fyn, plantet frugttræer mange steder i store plantager. Da fik min far den tanke, at det måske var en god ide at fremstille most. Men alene et forsøg krævede visse maskiner. Far satte sig i forbindelse med fabrikant A. Hansen fra ”Virkelyst” i Køng. Han havde en kombineret mostrive og presse, der kunne købes for 40 kr. Den blev købt, transporteret hjem og anbragt i kælderen. Nu manglede der en motor. Min far havde en af de første ”Gudenås” motorsprøjter. På den sad en motor med remskive. Far og hans medhjælper, Børge Hansen, fik den slæbt i kælderen og det lykkedes dem at få presset et lille kar most. Det meste blev fyldt på en anskaffet vintønde, resten kom på flasker og blev pasteuriseret i gruekedlen.

Bennie og Jens Arne

Det var det første forsøg, om resultatet var der delte meninger. Mosten var hverken klareret eller filtreret, men den var drikkelig. Navnlig den på flasker, tøndemosten gik hurtig i gæring og blev udrikkelig.

Det stod min far klart, at skulle det føre til en produktion, ikke alene til den hjemlige husholdning, men også til andre, så skulle der både bedre maskiner og undervisning til.

I sommeren 1939 var der et kursus for interesserede i mostfremstilling. Det var hos fru Inger Rasmussen i Rynkeby (Dagmar Andresens mor) To år før havde hun startet et løn-mosteri. Far meldte sig til det kursus og det blev meget interessante og lærerige dage i Rynkeby. Samtidig med undervisningen var der lejlighed til at se på most maskiner, idet fru Rasmussens mand var ejer af Rynkeby maskinfabrik, som blandt andet fremstillede mostmaskiner.

Her købte min far en rive med elevator, en lille skruepresse, to rammer til sandfilter, en vogn til flasketransport, en dampkedel, to pasteuriseringskar, samt en håndkapsellukker: Crown Cork-maskine. Det var en del af det, der blev anskaffet i første omgang. Hele produktionen foregik i kælderen under villaen.

Efterhånden måtte der investeres i større maskiner og lokalerne i kælderen var ikke tilstrækkelige. I 1941 blev der taget den beslutning, at der måtte bygges en lille fabriksbygning, men allerede året efter måtte der bygges til.

Mosteriet blev mest drevet som løn-mosteri, det vil sige, at folk kom med flasker og 1 kg æbler pr. flaske og så blev der betalt en pris for fremstillingen. Der var også mange, der kom kørende med et hel læs æbler, fik revet og presset og saften hældt på transportspande. Saften blev så konserveret, men konserveringen gav bismag.

I krigsårene 1940 til 1945 oplevede vi mange mærkelige ting. F. eks. frugtaffaldet fra mostpressen kaldtes *Trester*. Det materiale kunne

anvendes til pektin. Mange kilo blev også sendt til Sverige, hvor det blev brugt til te erstatning. 20 ører pr. kilo, det var en god pris for noget affald.

Sukker var rationeret, så for at drøje på den sparsomme ration, begyndte far at rive og presse sukkerroer. Saften kunne inddampes og blive til en ikke særlig velsmagende sirup, som dog kunne anvendes i mangel af bedre. Rigtig mange benyttede sig af den mulighed og kørte fra Juelsminde med transportspande fyldt med sukkerroesaft. Men det var en langsommelig affære, at få saften inddampet. Det skete jo de fleste steder dengang på et komfur, hvor det var vanskeligt at styre varmen. Så ikke så sjældent var der en der ringede og sagde: ”Det koger over, hvad skal vi gøre?” Far kunne lave saften, men det problem kunne han ikke klare. Jeg husker han fortalte om sognefoged Jens Nielsen i Harndrup. Han ringede en dag og var vældig sur. Nu havde han kogt i flere timer og saften var stadig lige tynd. Far spurgte, hvordan han bar sig ad. ”Jo” sagde sognefogeden, ”det koger jo over, det skidt, og så må jeg jo gi` det en skvat vand af og til. Ja, der var mange besværligheder i de år.

Men fredag den 4. maj 1945 Kl. 20.37 lød frihedsbudskabet ud i æteren fra BBC, London. Anden verdenskrig var sluttet. Den aften glemmer vi aldrig, Alligevel gik der lang tid, hvor vi endnu havde rationeringsmærker og mangel på mange varer.

Året efter i 1946 læste far i avisen, at Indslev Bryggeri skulle sælges på tvangsaktion. Min far og mor var begge lidt interesserede, men de syntes at prisen var for høj. Bryggeriet blev solgt for 200.000,00 Kr. til I. G. Petersen Bundgaard.

I 1951 var min far på en 14 dages studietur for mostfabrikanter. Turen gik til Tyskland, hvor der blev set på mosterier flere steder. Far var meget begejstret for den tur. Året efter tog far og mor på deres første udenlandske ferietur. De kørte langs Rhinen og jeg kan endnu huske min mor fortalte, hvilken oplevelse det havde været at se bjerge.

I min fars dagbog ser jeg, at han i august 1953 skriver: “Der er opstået en ny situation for os på Juelsminde, idet vores datter, Bennie, er blevet forlovet med førstekommiss i Harndrup Brugsforening Poul Gammelgaard. De har kendt hinanden i fire år. Poul vil begynde at søge en uddelerplads og de taler om bryllup.” Da min far skriver det i sin dagbog, har han uden tvivl gjort sig nogle tanker. Poul var handelsuddannet, en udvidelse af mosteriet var mulig, så måske kunne der også ligge en fremtid for os der. I hvert fald blev Poul spurgt, om han kunne tænke sig at blive tilknyttet bedriften på Juelsminde. Ret hurtigt besluttede Poul at sige ja, og den 19. sept. 1953 blev vi gift. Forinden fik vi indrettet en lille lejlighed på 1. sal i villaen.

Det blev dog ikke til et ret langt samarbejde på Juelsminde.

I efteråret 1953 kunne det igen ses i avisen, at Indslev Bryggeri skulle sælges på tvangsaktion, Det var Roskilde Landbobank, der havde fremkaldt aktionen, de havde anden prioritet i bryggeriet og prisen skulle være 95.000,00 Kr. for at de kunne være dækket.

Vi tog alle fem, min far og mor, min bror, Poul og jeg til Indslev for at se på virksomheden. Det så ikke særlig tiltalende ud, men vi blev alligevel enige om, at min far skulle tage til Middelfart for at overvære tvangsaktionen. Med sig havde han sin nære ven landsretssagfører Claes Jønsson. Der var ikke mødt andre købere end far, men Jønsson rådede ham fra at byde, måske var de nemmere at forhandle med efter aktionen.

Resultatet blev, at banken købte bryggeriet for 95.000,00 Kr, På min fars spørgsmål, om de var interesserede i at forhandle, svarede de straks ja. Far inviterede dem til Indslev Kro og ved en kop kaffe bød han 84.000,00 Kr.

Der gik lang tid, der blev ringet fire gange til Roskilde, inden der blev sagt ja til fars tilbud og han kunne tage hjem til en spændt ventende familie.

Nu begyndte en spændende, men også hård tid for os alle fem. Juelsminde skulle sælges, så det var Jens Arne, Poul og jeg, der først flyttede ind på bryggeriet. Det var november 1953 og først i foråret 1954 blev frugtplantagen og mosteriet ”Juelsminde” i Harndrup solgt til Jørgen Bang Nielsen og far og mor kom til Indslev.

Poul Gammelgaard og Laurits foran Bryggeriet. Billede fra 1972.

Når jeg i dag sidder og tænker tilbage på den begivenhedsrige dag 1. november 1953, så er det mig en gåde, at min far havde mod til at købe Indslev Bryggeri. Det var virkelig et spring ud på det dybe vand. Far havde købt en villa og nogle store fabriksbygninger bygget 1897 og her stod en del maskiner, som absolut ikke var i orden. Det hele havde stået stille i et halvt år. Alt hvad der kunne sælges var fjernet fra bryggeriet. Der var ikke en varebil, hverken flasker, kasser eller ankre og ikke en kunde. Det skal også med her, at far købte bryggeriet for 84 tusinde. Salget af Juelsminde indbragte 83 tusinde. Vi stod altså

ikke med en stor kapital, men var meget taknemmelige hver gang det lykkedes at få tre måneders kredit hos forskellige firmaer.

Far henvendte sig til formanden for hvidtølsbryggeriforeningen Trier Rasmussen, Mesinge Bryggeri. Vi blev medlem af foreningen og fik derved mulighed for at søge gode råd hos deres konsulent brygmester Kaj Leschly. Han boede hos os næsten en måned og hjalp os med alt vedrørende ølbrygning og sodavandsfremstilling. Leschly var ikke bange for at tage fat på det der skulle gøres og samtidig var han et festligt menneske. Han skrev et langt stykke i vores gæstebog, hvorfra nogle få linier lyder sådan:

*En modig mand i sandhed er Laurits.
Han købte Indslev med hul i muren
og en skorsten der var lidt skæv i strukturen.
Endnu i den salige tro han går
at i forhold til most - gi`r øllet "more"
Vor mor sørger for hele banden bli`r passet
med no`et på tallerknen - og no`et i glasset
Jeg spår rivende fremgang - og vil`d, så kan`d
omtrent blive hård konkurrent
til Albaní.*

Cand. Pils

K. Leschly

Næsten både nat og dag blev der arbejdet og lige før jul var det første bryg klar. Hvidtøl, som blev tappet på 5 og 10 liter-balloner (Stakitøl). De forskellige sodavand blev også klar til julehandlen, men der var for lidt brus, kulsyre, i dem, så det var nødvendigt med en ny imprægneringspumpe. Tappemaskinen var også defekt, så der måtte i hast bud til det tyske firma Ortmann & Herbst i Hamburg. Her blev dele af maskinen repareret, det var et lille skridt i den rigtige retning. Men vi stødte på mange andre problemer. Dog optimismen havde vi stadig i behold.

En ting er at fremstille en vare, lige så vigtigt er salget. Men kunder var der ingen af. Her udførte min mand, Poul, et meget stort arbejde. En ny salgsvogn blev købt og samtlige købmænd i omegnen blev besøgt. Enkelte købte lidt, men ved andet og tredje besøg stod varerne næsten urørte. Denne salgsform var umulig. Fra gammel tid kørte bryggervognene direkte ud til kunderne, ikke mindst til gårdene, hvor der i 1953 stadig var mange folk i arbejde. Det blev vores redning. Rigtig mange tog vel imod vores varer og vi fik en fast kundekreds. Men der var brug for Poul på bryggeriet, så den første chauffør blev ansat. Han hed William Jørgensen, og boede i Egypten.

I de første år blev alle muligheder afprøvet. Sommeren 1954 var meget regnfuld, måske kunne de gamle maltkøller bruges til korntørring, det gik godt og der blev tørret ikke så få tønder korn.

Ret hurtig blev det nødvendig med salg af pilsnerøl sammen med vore egne varer, så vi fik depot for Ceres Bryggerierne. En dag fik vi besøg af direktør Klæbel og hans brygmester. De var interesseret i at høre, om vi var i stand til at fremstille malt, da de havde fået en meget stor eksportordre, mere end de kunne nå. De gamle redskaber til maltfremstilling blev undersøgt og det viste sig, at der var både iblødsætningskar, maltgulvene var i orden, maltkøllerne havde været i brug til korntørring og der måtte anskaffes en maskine, som kunne fjerne spirene fra malt kornene. Et hejseværk i 4 sals højde sørgede for at sækkene kom til vejrs. Poul måtte en uge til Ceres Bryggerierne, for at lære at lave malt. Så modtog vi den første lastbil med maltbyg. Det var en dejlig tid og mange fik igen arbejde på bryggeriet. Der var en skøn duft og livlig aktivitet overalt fra kældrene og op til 4. sals højde. Så det blev til et par år med fremstilling af røgmalt.

Der blev også lavet en del æblemost i efteråret 1954, dog kun denne ene sæson. Far arbejdede mest med at brygge øl og Pouls domæne var de mange forskellige mineralvande.

Min bror Jens Arne var 16 år, da vi flyttede til Indslev. Jeg tror nok, at far havde det ønske, at han en dag skulle overtage brygningen. I hvert fald kom han i lære på Børkop Bryggeri. Han var der et halvt år, men mere og mere blev han klar over, at det han ville, det var at læse. Så han startede atten år gammel i Odense, tog præliminæreksamen på to år, studentereksamen på to år og da han senere blev cand. scient i Fysik og Kemi på Århus Universitet, blev han fastansat der.

Fars og mors sølvbryllup, 30. 10. 1955

Men i 1961 havde vi den sorg, at miste min mor. Idet hun, efter et halvt års sygdom, døde af kræft den 10. juli, kun 53 år gammel. Det var en meget trist periode for os alle sammen, men naturligvis særlig hårdt for far. Mor var meget flittig og fyldt med livsglæde, og hun havde ikke mindst taget hårdt fat i de første svære år. Nu fik hun ikke lov at opleve, at det på bryggeriet gik stødt og rolig fremad. Ud over den ene salgsvogn vi havde, blev der oprettet depoter flere steder på Fyn samt i Kolding, og også i Sønderjylland solgte vi en del.

Villaen ved bryggeriet blev indrettet til to familier, da vi flyttede til Indslev. Far og Mor havde stuelejligheden. Poul og jeg en lille lejlighed ovenpå. Efter mors død byttede vi lejlighed og havde, trods savnet af mor, seks dejlige år sammen med far. Vi havde i 1955 fået vores datter Vivi, og hun nød at smutte op til morfar. Jeg husker at hun i en fristil, da hun gik i anden klasse hos fru Rubænke i Indslev, blandt andet skrev: "Når morfar og jeg er alene hjemme, så hygger vi os og tager en lille Dubonnet." Jo, de havde det rart de to.

Villaen ved Indslev Bryggeri

I begyndelsen af 60'erne fik vi af og til besøg af Kurt Behrens, Indslev Kro, som havde problemer med vandforsyning til kroen. Da det også var vigtigt med godt vand til bryggeriet, arbejdede far med på ideen, der måtte bygges et lille Vandværket. Ganske få sagde ja til at være med i begyndelsen, men flere kom til efterhånden, så medlemstallet i dag er på 59. Det stod færdigt i 1967. Far passede vandværket de første år og skyllede filtre en gang om ugen. Malte Petersen blev formand og far kasserer.

I de første år i Indslev skete det ofte, at vi fik besøg af landevejens farende svende. Der var mange flere dengang end i dag. De så, at der stod Indslev Bryggeri på husmuren, og meget naturlig kom de ind for at få slukket tørsten. Det skete også, at vi fik sunget min farbrors "Skærslipperens forårsvise - Nu lokker atter de lange veje". Far gav sig altid tid til at snakke med dem og så kom de frem med en lille

lommebog og bad ham skrive i den. Det blev hurtigt til et vers fra far. Og en rød sodavand i lommen til at blande i spritflasken, det hørte også med.

I 1966 blev far valgt til Indslev Sogneråd. Det arbejde fandt han var interessant. Far var meget udadvendt, og havde i årenes løb siddet i mange forskellige bestyrelser, ofte som formand eller kasserer.

I 1967 mødte far Karen Bjørnsgård, som også havde været alene i nogle år. De bliver gift den 24. juni og far flyttede tilbage til sin barndomsby, Harndrup, hvor Karen havde en dejlig villa. Indslev Bryggeri blev nu omdannet til I/S Indslev Bryggeri (Laurits Pedersen - Poul Gammelgaard). I 1978 solgte far sin andel i bryggeriet til os.

Laurits og Karen ved "Bryggerhuset"

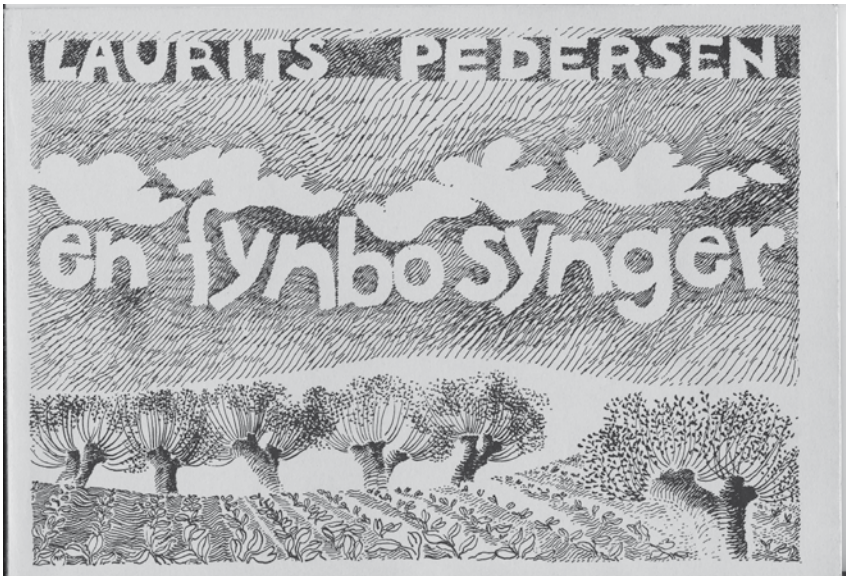
Karen og far havde mange fælles interesser, blandt andet den smukke have omkring ”Bryggerhuset” i Harndrup. Begge holdt de af at arbejde i haven, og nød de mange smukke og sjældne blomster, som haven var fyldt med. Også musik holdt de af begge to. Ikke så sjældent satte Karen sig til klaveret, så de spillede ofte sammen. Hver dag kørte far til Indslev og var med i det daglige arbejde. Desværre var Karen ikke så rask. Hun døde i 1976 og far var igen alene.

Han blev boende i villaen i Harndrup i 13 år, hvor hans tid gik med mange forskellige ting. Han blev af og til opfordret til at komme forskellige steder på Fyn, for at fortælle om sin bror Sigfred og synge hans viser. Han kunne også læse en historie på klingende fynsk. Det var forskellige pensionistforeninger, foredragsforeninger og plejehjem, der sendte bud efter ham.

På den måde kom han i kontakt med en masse mennesker og det nød han. Jeg husker, at han en dag stolt fortalte mig,, at nu havde han underholdt 106 gange. I en lille sort bog noterede han hver gang,, hvor han havde været og hvad han havde underholdt med.

Ole og Margrethe Heide var fars nære venner. I 1984 udgav Ole Heide sangbogen ”Den fynske sang”. Den er, som navnet siger, fyldt med tekster og melodier af fynske digtere og komponister. Sigfred er rigt repræsenteret i bogen med 12 sange, men Ole Heide var også interesseret i fars melodier, så i sangbogen kom med ”Vuggesang” hvor far har skrevet både tekst og melodi og melodierne til Sigfreds ”Hvorfor skælver dine hænder” og ”Nu er somren vor gæst igen”.

Far har altid haft lyst til at lave melodier, så en dag spurgte Lars Brønserud, Middelfart, om ikke han kunne tænke sig at få en del af melodierne udgivet. Det blev til et lille hefte med 14 melodier til Sigfreds tekster, desuden lidt fløjtesatser. *En fynbo synger*, udkom den dag far fyldte 80 år den 7. februar 1987. I forbindelse med udgivelsen var der forskellige musikalske arrangementer med mange tilhørere. Blandt andet på Nr. Åby Hotel og i Fjelsted Forsamlingshus.

Flere gange har jeg fortalt, hvor meget musik betød for min far og så har jeg endnu ikke fortalt om det vist nok vigtigste: *Nordvestfyns Privatorkester*. Som ganske ung blev far medlem af orkestret, jeg husker ikke hvilket år det var, men ifølge en af orkestrets forhandlingsprotokoller kan jeg læse, at der var generalforsamling mandag den 30. oktober 1950 og der står følgende:

”Af bestyrelsen afgik Laurits Pedersen(formand), lærer Elm og Johannes Hansen(kasserer) som alle genvalgte.”

Nordvestfyns Privatorkester ved en kirkekoncert.

Far fortsatte som formand til sin død i 1991. Så det blev til rigtigt mange år og fortæller om hans store interesse for det orkester. Det var startet allerede i 1916 under ledelse af C. E. Simonsen, Holsegaard. I 35 år var han orkestrets dygtige dirigent. Mange unge musikere startede her deres karriere, f. eks pianisten Esther Vagning og flere fik senere plads i store symfoniorkestre. Jeg kan her nævne violinisten Olav Fogh Nielsen, trompetisten Svend Aage Nielsen, basunisten Marius Johansen, violinisten Carl Nielsen og flere andre, men den største del af medlemmerne var amatørmusikere. I 1951 overtog landsretssagfører Claes Jønsson dirigentstokken. Senere blev orkestret smedet sammen med Nordfyns privatorkester til Nord- og Nordvestfyns privatorkester under ledelse af Elisabeth Fribo. Utallige er de musikalske oplevelser far har haft der. Af og til var jeg som barn med, når far var til prøve og en oplevelse var det at overvære koncerterne. Efter at vi var flyttet til Indslev, husker jeg særlig en

grundlovsdag på Alleshaves plæne, da over 100 sangere og 50 musikere opførte Niels W. Gades ”Elverskud”. Initiativtagerne var Marie og Carl Larsen, men det var Nord- og Nordvestfyns privatorkesters dygtige dirigent Elisabeth Fribo der samlede alle trådene.

Laurits og hans barnebarn Kim, efteråret 1991

I 1989, da hus og have i Harndrup var blevet for meget for far, købte han en af de nye andelsboliger i Birkelunden i Ejby. Her fik far en dejlig tid, hvor han nød samværet med hyggelige naboer og både hus og have var overkommeligt. Han kørte dagligt en tur til Indslev, men desværre fik han ikke lov til at nyde det så længe. Far døde pludselig den 18. december 1991, kun godt en måned før han kunne fejre sin 85 års fødselsdag. Han blev bisat den 21. december og ligger begravet på Indslev Kirkegård.

- Bennie Gammelgaard

